

KANONINĖS SANTUOKOS ĮTRAUKIMO Į CIVILINĘ APSKAITĄ TEISINIO REGLAMENTAVIMO ANALIZĖ

Marius Venskus

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas mavenskus@stud.mruni.eu

Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos
Privatinės teisės institutas
Elektroninis paštas ingaieva@mruni.eu

Pateikta 2024 m. balandžio 24 d., parengta spaudai 2024 m. spalio 31 d.

DOI: 10.13165/JUR-24-31-2-11

Santrauka. Lietuvos teisės aktuose, reglamentuojančiuose bažnyčių ir religinių bendruomenių teisinę padėtį, nustatyta teisė ir laisvė tvarkytis pagal savo kanonus ir statutus. 2012 metais pakeitus religinių santuokų įtraukimo į apskaitą tvarką, buvo nustatyta pareiga apie visas sudarytas religines santuokas pranešti kompetentingoms valstybės institucijoms. Straipsnyje analizuojama, ar tokia valstybės įstatymu nustatyta prievolė atitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintiems valstybės ir bažnyčios atskirumo ir neutralumo principams, aiškinamasi, ar toks reglamentavimas nepažeidžia asmenų religijos ir tikėjimo laisvių ir teisių.

Reikšminiai žodžiai: santuoka; religinė santuoka; kanoninė santuoka; kanonų teisė.

susituokusieji?)⁴⁹, norėdama, kad valstybė pripažintų jos įregistruotą santuoką, privalo apie tokios santuokos įregistravimą informuoti valstybę įstatymų nustatyta tvarka. Svarbų teisės normų aiškinimo ir taikymo dėl religinių santuokų pripažinimo principą nustatė LAT 2005 metų nutartyje – sutuoktiniai, sudarę santuoką religinėje bendruomenėje, turi teisę, bet ne pareigą atlikti veiksmus, kurie sukurtų ir civilines teises pasekmes⁵⁰. Kitais žodžiais tariant, Teismas išaiškino, kad aiškinant ir taikant įstatymo normą dėl religinėse bendruomenėse sudarytų santuokų pripažinimo turi būti atsižvelgta ir į civilinei santuokai taikomus teisės principus, įskaitant lygiateisiškumo, sutarties laisvės (plg. CK 1.2 str. 1 d.) ir santuokos savanoriškumo (plg. CK 3.13 str.) principus⁵¹. Taigi šių ir kitų šiame tyrime pristatytų principų perspektyvoje svarstyti ir teisinis privalomo pranešimo apie sudarytą religinę (kanoninę) santuoką reglamentavimas.

Kanoninės santuokos įtraukimo į valstybinę apskaitą tvarką Lietuvos Respublikoje reglamentuoja: a) Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto sutartis dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir valstybės teisiniu aspektu (plg. 13 str.); b) CK (plg. 3.24 str.); c) Lietuvos Respublikos civilinės būklės aktų registravimo įstatymas (plg. 20 str.); d) Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro patvirtintos Civilinės būklės aktų registravimo taisyklės (plg. 83–84 p.); e) Lietuvos Vyskupų Konferencijos Instrukcija dėl santuokos įregistravimo parapijos santuokų knygoje ir civilinės metrikacijos įstaigoje, taip pat dėl pasirengimo Santuokos sakramentui programos įgyvendinimo⁵² (papildyta 2016 m. rugsėjo 20 d. redakcija⁵³). Galiojančių normų analizė suteikia galimybę pateikti kanoninės santuokos įtraukimo į civilinę apskaitą procedūrą: (a) apie pagal kanonų teisės normas sudarytą santuoką (b) klebonas per dešimt dienų privalo (c) pranešti vietos civilinės metrikacijos įstaigai, (d) pateikti

49 CK 3.24.3 str. nustatoma pareiga religinei bendruomenei pranešti apie sudarytą religinę santuoką. Tačiau publikacijos tekste įvardijami du subjektai – religinė bendruomenė ir sutuoktiniai. Kadangi, autorių manymu, galimas ir proporcingas reglamentavimas, galiojės iki 2012 m., kai tokia pareiga, pasirinkimas ir atsakomybė tekdavo patiems sutuoktiniams. Juolab kad ir galiojančių Civilinės būklės aktų registravimo taisyklių 83 p. nustatyta: „Religinės bendruomenės ar bendrijos įgaliotas (įpareigotas) asmuo per dešimt dienų po santuokos sudarymo bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka privalo pateikti santuokos sudarymo vietos civilinės metrikacijos įstaigai teisingumo ministro nustatytos formos pranešimą apie santuokos sudarymą bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka.“ Taigi galima daryti prielaidą, kad remiantis taisyklių 83 punktu įgalioti asmenys gali būti patys sutuoktiniai.

50 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2005“.

51 Dėl sisteminio civilinės teisės principų taikymo svarstant religinės santuokos pripažinimo klausimus, pasisakė LAT: „Teisėjų kolegija konstatuoja, kad su tokiu šios teisės normos aiškinimu nėra pagrindo sutikti, nes jis nepagrįstas sisteminiu minėtos teisės normos aiškinimu ir padarytas neatsižvelgus į santuokos instituto prigimtį. Minėta, kad santuoka yra įstatymų nustatyta tvarka įformintas savanoriškas vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius (CK 3.7 str. 1 dalis). Šis vyro ir moters susitarimas turi būti grindžiamas savanoriškumo, viešumo, geros valios ir kitais principais.“ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-148/2008“.

52 Lietuvos Vyskupų Konferencijos „Instrukcija dėl santuokos įregistravimo parapijos santuokų knygoje ir civilinės metrikacijos įstaigoje bei dėl pasirengimo Santuokos sakramentui programos įgyvendinimo“, *Bažnyčios Žinios* Nr. 5/383 (2012): 7–9.

53 Lietuvos Vyskupų Konferencijos „Instrukcija dėl santuokos įregistravimo parapijos santuokų knygoje ir civilinės metrikacijos įstaigoje bei dėl pasirengimo Santuokos sakramentui programos įgyvendinimo (papildyta 2016 m. rugsėjo 20 d. redakcija)“, https://lvk.lcn.lt/doc/2016-09-20-redakcija_lvk-instrukcija-del-santuoku.pdf.

2. Europos Sąjungos valstybėse religinėse bendruomenėse sudarytų santuokų pripažinimo teisiniai pagrindai yra nulemti konkrečios valstybės istorinio, kultūrinio ir tradicinio konteksto. Anglosaksiškojo (protestantiškojo) modelio šalyse religinė santuoka suvokiama kaip iškilmingas civilinės santuokos sudarymas, o katalikiško modelio atveju pirmiausia yra sudaroma religinė santuoka, kuriai, atitinkant valstybės teisėje nustatytus reikalavimus, pripažįstamos civilinės teisės ir pasekmės. Katalikiškojo modelio religinių santuokų teisinio reglamentavimo pagrindas yra tarptautinėje ir nacionaliniuose teisės aktuose nustatyti religinės, tikėjimo ir sąžinės laisvės kriterijai bei valstybės pasaulietiškojo principas.
3. Kanoninė santuoka įteisina sutuoktinių gyvenimą kaip viešą instituciją Bažnyčioje, todėl sudaroma viešai, dalyvaujant kunigui, santuokos liudininkams (visais atvejais privalomas liudininkų dalyvavimas) ir susirinkusiems tikintiesiems. Todėl Bažnyčia siekia ir ragina, kad, sudarydami religinę santuoką, tikintieji jaustų pareigą ir atsakomybę ir prieš valstybę deklaruoti savo sutuoktinių statusą.
4. Sutuoktinių pareiga deklaruoti (bažnytinis terminas – liudyti tikėjimą) savo tikėjimą ir dvasinius įvykius (prisiimtus įsipareigojimus, sakramentus ir pan.) viešajame gyvenime yra moralinė pareiga, kurios neišpildymas negali būti baudžiamas sankcijomis ar civiliniais ribojimais, o juo labiau bažnytiniais įstatymais. Todėl suinteresuotų subjektų (valstybės ir bažnyčios) susitarimas gali apimti, atsižvelgiant į privačių ir viešų interesų pusiausvyrą, pagrindinį principą, mokymą, raginimą ir galiausiai bendrąją taisyklę – sudarant bažnytinę santuoką privaloma siekti ir civilinių teisinių pasekmių, tačiau su aiškiomis, bendrosios taisyklės, išimtimis.
5. Teigtina, kad ne apie visas santuokas, sudarytas pagal kanonų teisės nustatytą tvarką (procedūrą), įmanoma arba galima pranešti valstybės institucijoms. Ribojimas sudaryti kitokią nei civilinę santuoką nepagrįstai ir neproporcingai ribotų tiek bažnyčios teisę tvarkyti pagal savo mokymą ir kanonus, tiek tikinčiųjų pilietines ir religines teises. Lietuvos teisės aktuose nustatyta pareiga privalomai pranešti apie kiekvieną sudarytą religinę santuoką prieštarauja tiek tarptautiniuose, tiek nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintiems bendriesiems teisės principams, reglamentuojantiems valstybės ir bažnyčios santykių teisinius aspektus, taip pat piliečių religinėms ir tikėjimo laisvėms ir teisėms.
6. Glausta kanoninės santuokos pripažinimo Italijos Respublikoje teisės normų apžvalga atskleidė pagrindinį principą ir reglamentavimo skirtumą, palyginus su Lietuvoje galiojančiais teisės aktais. Esant tam tikroms aplinkybėms ir asmeninėms priežastims, nuo bendrosios normos dėl pareigos pranešti apie religinę santuoką yra dispensuojama, suteikiant galimybę sudaryti tik religinę (kanoninę) santuoką.
7. Atsižvelgiant į valstybės ir Bažnyčios teisinių santykių aptartį, piliečių konstitucines ir religines (kanonines) teises, galima formuluoti bendro pobūdžio išvadą-pasiūlymą: galiojantis teisinis reglamentavimas neatitinka LR Konstitucijoje nustatytų valstybės ir bažnyčios santykių teisinių aspektų, susijusių su saugomomis asmenų tikėjimo ir religinėmis laisvėmis ir bendraisiais civilinės teisės principais, todėl

svarstytinas galiojančio reglamentavimo keitimas numatant galimybę asmenims nuspręsti, kaip kurti savo dvasinius ir civilinius šeimos ryšius – sudarant tik religinę santuoką su civilinėms pasekmėmis ar tik religinę ir civilinę atskirai.

8. Manytina, kad Civilinės būklės aktų registravimo įstatymo ir Civilinės būklės aktų registravimo taisyklės tikslinga papildyti, pvz.:
  - Asmenys, norintys sudaryti santuoką bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka ir siekiantys tokiai santuokai civilinio pripažinimo, religinės bendruomenės įpareigotam asmeniui įteikia (arba užpildo jo akivaizdoje) užpildytas Teisingumo Ministro patvirtintas formas: a) prašymą įregistruoti santuoką ir b) deklaraciją apie kliūčių sudaryti santuoką (Lietuvos Respublikoje) nebuvimą.
  - Prašymai įregistruoti civilinę santuoką arba prašymai sudaryti tik religinę santuoką turi būti pildomi ir pasirašomi pagal patvirtintas formas, kurias privaloma saugoti kartu su kitais pasiruošimo santuokai dokumentais.
  - Tik religinės (kanoninės) santuokos gali būti sudaromos: a) esant raštiškam sutuoktinių prašymui; b) dėl pagrįstų priežasčių, nustatytų religinės bendruomenės instrukcijose dėl santuokų sudarymo; c) turint raštišką kompetentingų bažnytinių asmenų leidimą sudaryti tokią santuoką.
  - Siekiant kanoninei santuokai ir civilinių teisinių pasekmių, pareiga ir atsakomybė apie tokią religinę santuoką informuoti valstybės instituciją turi būti aiškiai nustatyta religinės bendruomenės vadovui.
  - Bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudaryta santuoka įtraukiama į apskaitą tik tuo atveju, jeigu ji atitinka CK 3.12–3.17 str. nustatytas santuokos sudarymo sąlygas ir Civilinės būklės aktų registravimo įstatymo 18 str. sąlygą.
  - Apie kanoninių (religinių) santuokų, kurioms civilinių teisinių pasekmių atskirai siekti įsipareigojo sutuoktiniai arba ekstraordinariųjų kanoninių santuokų (pvz., mirties pavojuje) skaičių informuoti kompetentingas valstybės institucijas.

LEGAL REGULATION OF THE RECORDING OF A CANONICAL MARRIAGE IN THE CIVIL REGISTER

Marius Venskus

Mykolas Romeris University, Lithuania

Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Legal acts in Lithuania regulating the legal status of churches and religious communities set the right and freedom to organize themselves according to their canons and statutes. In 2012, after changing the procedure of including canonical marriages in the register, an obligation to notify the competent state institutions about all religious marriages was established. This article analyzes whether such an obligation corresponds to the principle of separation and neutrality of the state and the church established by the Constitutional Court, and whether this regulation violates the freedoms and rights of individuals' religion and beliefs.*

Keywords: *marriage; religious marriage; canonical marriage; canon law.*

Marius Venskus, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto doktorantas. Mokslinių tyrimų kryptys: konstitucinė teisė, kanonų teisė, teisės teorija, valstybės ir bažnyčios teisiniai santykiai, religijos ir sąžinės laisvė.

Marius Venskus, PhD candidate at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University. Research interests: constitutional law, canon law, legal theory, legal relations between the state and church, religious and conscience freedom.

Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto profesorė, socialinių mokslų (teisė) daktaras. Mokslinių tyrimų kryptys: šeimos teisė, civilinė teisė, šeimos teisės unifikavimas ir harmonizavimas.

Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, professor at the Institute of Private Law at the Law School at Mykolas Romeris University, Doctor of Social Sciences (Law). Research interests: family law, civil law, unification and harmonization of family law (cross-border aspect).